

A COMPARARATIVE ANALYSIS OF THE RUSSIAN NARODNİSM AND ATATURK'S POPULISM

Abdolvahab Mustafali

Abstract

The purpose of this study is to identify and analyse the relationship between the Russian philosophical current of Narodnichestvo (Populism) and the principle defined by Ataturk as populism, which is one of the six basic principles of the Republican People's Party (CHP) that formed the Republic. This analysis attempts to explain the common aspects of the principles defined as populism in both countries, the points of divergence and finally the results of their implementation in historical process and context. Although both concepts (Narodnichestvo and Populism) are the same in terms of the root of the word, the ways in which the concept in question was interpreted and practised differed. To this end, a method for analysing the historical process of the study was defined. Using this method both concepts were analysed separately, the period and conditions of emergence of the concepts were examined, and the meaning attributed to the concepts and the practices put forward were compared with each other. After the analysis, it was found that the meaning and practices attributed to the concept of populism have different meanings and practices in the two countries and that populism in Russia operates mainly through the left wing and in Türkiye through the right wing.

Keywords: *Populism, Populism in Türkiye, Narodnism in Russia Narodnism.*

RUS HALKÇILIĞI VE ATATÜRK'ÜN HALKÇILIK İLKESİNİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Abdolvahab Mustafalı*

Öz

Bu çalışmanın amacı, Rus Narodniçestvo (Halkçılık) felsefi düşünce akımı ile cumhuriyete yön vermiş olan Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) altı ana ilkesinden biri olan ve Atatürk'ün halkçılık olarak tanımladığı ilke arasındaki ilişkiyi ortaya koymak ve analiz etmektir. Bu analiz her iki ülkedeki temelde halkçılık olarak tanımlanan ilkelerin ortak yönlerini, ayrıştığı noktaları ve nihayetinde uygulamadaki sonuçlarını tarihsel süreç ve bağlamında izah etmeyi denemektedir. Kelime kökü olarak her iki kavram da (Narodniçestvo ve Halkçılık) aynı olmasına rağmen, söz konusu kavramın yorumlanma biçimi ve pratikteki uygulaması farklılık göstermiştir. Bu amaçla çalışmada tarihsel süreç analizi yöntem olarak belirlenmiştir. Bu yöntem ile her iki kavram ayrı ayrı ele alınmış, kavramların ortaya çıkış dönemi ve şartları incelenmiş ve kavramlara yüklenen anlam ve ortaya konan pratik birbiriyle mukayese edilmek istenmiştir. Yapılan analiz sonrası halkçılık kavramına yüklenen anlamın ve pratiğin her iki ülkede farklı anlam ve uygulamalara sahne olduğu, Rusya'da halkçılığın daha çok sol kanat üzerinden, Türkiye'de ise sağ kanat üzerinden işlediği ortaya konulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Halkçılık, Türkiye'de Halkçılık, Rusya'da halkçılık, Narodnizm.

* Abdolvahab Mustafalı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Siyaset ve Sosyal Bilimler Dr. Öğrencisi, HYPERLINK "mailto:mustafali.abdolvahab01@hbv.edu.tr" mustafali.abdolvahab01@hbv.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-7085-5467>.

Bu makaleye atıf için: Mustafalı, Abdolvahab. (2023). Rus Halkçılığı ve Atatürk'ün Halkçılık İlkesinin Karşılaştırmalı Analizi, SDE Akademi Dergisi, 3(2), 239-263

Giriş

Rus Halkçılık düşüncesi veya diğer bilinen adı ile *Narodniçestvo*, XIX. yüzyılın ortalarından itibaren Rus İmparatorluğu'ndaki çeşitli aydınlar tarafından dile getirilmeye başlanmıştır. Bu dönemde Rusya İmparatorluğu'nda Halkçılık ile beraber Batıcılar, Slavofiller, Panslavizm, Kara Yüzler¹ ve bu gibi başka felsefi akımlar bulunmaktadır. Bu felsefi akımların birbirinden ayrıştığı noktalar olduğu gibi birbiri ile benzerlikleri de bulunmaktadır. Yukarıda isimleri zikr edilen düşünce akımlarının ortak noktası, temelde milliyetçilik ideolojisidir. Ancak Rusya'daki Halkçılık hareketi de bu dönemin mahsülü olmasına rağmen milliyetçilik ideolojisinin tam zıddı bir kanatta konumlanmıştır.

Halkçılık felsefi düşüncesinin çıkış noktası, Jean-Jacques Rousseau'nun (1712-1778) "Halk egemenliği" ilkesine dayanır ve böylelikle çağdaş demokrasiye kapı aralamış olduğu iddia edilir. Ancak bu kavramın zamanla farklı ideolojik akımlar içerisinde yorumlandığı ve birbirine zıt ideolojiler içerisinde rastlandığı görülmektedir. Bundan dolayı halkçılık kavramı, tarihsel süreç bağlamındaki uygulanış biçimine göre anlamsal farklılık ortaya koyabilmektedir.

Rusya'da aktüel olan ana akım düşüncenin dışında gelişmekte olan Rus Halkçılık hareketini anlayabilmek için, öncelikle onun kendine özgü karakteri ile onu 1917 Rus Devrimi'nin ideolojisi olan Marksizmden ayıran sol düşünce anlayışını incelemek gerekir. Bundan sonra da söz konusu hareketin tarihsel süreçte kendi içerisindeki değişim ve dönüşümünü incelemekte fayda vardır. Bu bağlamda çalışmanın birinci bölümünde, Rus Halkçılık hareketi incelenerek hareketin ana teması ortaya konulmuştur. Devam eden bölümde ise bu düşünce hareketinin pratikteki sonuçları ile diğer radikal yönleri de alt başlık şeklinde ele alınmıştır. Bu bölümde görüleceği üzere Rusya'da Halkçılık düşünce ve pratiği, Marksizm ve Anarşizm bağlamında radikal sol ile birlikte kendini göstermektedir.

1 Çarlık Rusyasında XIX. yüzyılın sonları ve XX. yüzyılın başlarında faaliyette bulunan milliyetçi bir harekettir. "Çernosotensı" (Kara Yüzler) örgütünün toplumsal temsilcileri genel olarak toprak sahipleri, din adamları, büyük ve küçük kent burjuvazisi, tüccarlar, zanaatkarlar, işçi ve köylüler oluşturmaktadır. Hareketin ana hedefi Rus ulusal kimliğinin korunması ve geliştirilmesi yönünde olmuştur. Bununla beraber temel istekleri, otokrasinin korunması, kapitalizmin reddi, ifade, basın, toplanma ve sendika özgürlüğünün sağlanması olmuştur. Kara Yüzler hareketi yahudi düşmanlığıyla bilinmektedir, bakınız: Mustafalı, (2022).

İkinci bölümde ise çalışmanın diğer başlık konusu olan Atatürk'ün Halkçılık ilkesi ele alınmıştır. 29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyet ilan edildikten sonra Türk toplumunun gelişimine ve ülke siyasetine yön vermiş Atatürk ilkeleri içerisinde bulunan halkçılık ilkesi, büyük önem arz etmektedir. Bu yüzden bu ilkeyi hem tarihsel süreç olarak hem de uygulama şekli olarak incelemek faydalı olacaktır. Her iki ana başlık bu şekilde incelendikten sonra sonuç kısmında karşılaştırılarak genel bir değerlendirme yapılacaktır.

1. Rus Halkçılık Düşüncesinin Ana Teması

Ekim Devrimi'nden² sonra SSCB Rusya'sında yayınlanan ve Sergey İvanoviç Öjegov (1900-1964) ve Natalia Yulievna Şvedova (1916-2009) tarafından hazırlanmış olup bugün dahi benzersiz kabul edilen ilk Rus dili sözlüğünde Halkçılık kavramı şu anlama gelmektedir: **“Rusya'yı sosyalizme geçirmek için köylüler aracılığıyla mücadele ederek insanları birleş-tiren sosyo-politik bir hareket”** (Ozhegov ve Shvedova, 2016: 363). Adını ana fikrinden almış olan halkçılık hareketinin temeldeki amacı, entelijansiyanın sıradan halk ile yakınlaşmasından ibarettir (Schmidt, 1939: 170). Çünkü hükümet ile halk (köylü, alt tabaka) arasındaki mevcut iletişim kopukluğu ve sosyo-ekonomik sorunlar, geniş bir coğrafyaya yayılmaktaydı. Dolayısıyla XIX. yüzyılın ortalarında hükümetin ve toplumun karşı karşıya kaldığı temel mesele, köylü isyanlarının ve yönetimden hoşnutsuz olan alt tabaka insanların sorunlarının çözüme kavuşturulması olmuştur.

Bu dönemde söz konusu sorunla ilgili olarak entelijansiya tarafından, ülkenin gelişmesi ve sıradan halkın hoşnutsuzluğunu gidermek için birçok proje önerilmekteydi. Buna örnek olarak serfliğin kaldırılması birincil hedef olarak gösterilebilir (Rudnitskaya, 1992: 18). Ülkedeki hoşnutsuzluğu ortadan kaldırmak için bir diğer öneri ise Aleksander İvanoviç Herzen³

2 **Ekim Devrimi** – 25 Ekim 1917 senesinde Lenin önderliğinde gerçekleşmiş ve eski hükümetin devrilerle iktidara Bolşeviklerin geçmesiyle sonuçlanmış bir devrimdir. Bu olay eski devlet sistemini tamamen yıkmış ve yeni bir siyasi durum yaratarak Sovyetler Birliği'nin kurulmasına yol açmıştır. Bakınız.: Kidyarov, (2017).

3 **Aleksander İvanoviç Herzen** – 1812'de Moskova'da zengin ve soylu bir ailede dünyaya geldi. Gazeteci, devrimci, yazar, öğretmen ve filozof kimliği ile tanınmakta olan Herzen, sosyalist dönüşümleri savunan

(1812-1870) tarafından, ülkedeki sosyal ve ekonomik sorunu çözmek için komünal sosyalizm teorisi ile dile getirilmiştir (Zverev, 2017). Herzen`e göre, Rusya`da sosyalizm bir köylü topluluğu temelinde ortaya çıkacaktır. Onun başlıca destekçisi olan Nikolay Gavriloviç Çernişevskiy (1828-1889)⁴, ülkedeki sorunun tek çözümünün toplumun kolektif bir üretim ve tüketim biçimine geçmek olduğunu vurgulamıştır (Zverev, 2017). Böylece ana akım sosyalist teorinin dışına çıkılarak Rus toplumuna özgü bir teori ortaya atılmıştır. Çünkü Rus toplumu henüz İngiltere`nin yaşadığı sanayileşmeyi ve büyük toplumsal dönüşümü yaşamamıştır. Bu nedenle ne devrimi gerçekleştirecek bir sanayi toplumu proleteryası ne de bu devrimci bilince sahip bir çalışan sınıf söz konusudur.

Komünal sosyalizm fikri, dönemin ruhuna uygun olarak Rus aydınlar tarafından da desteklenmekteydi. 1861`deki köylü reformu, köylülerin sorununu çözmek yerine, köylülerin itirazlarını giderek daha fazla aktif eyleme dönüştürmüştür. Mevcut iktidara yönelik memnuniyetsizliğin bir başka nedeni de, yüksek öğretim kurumlarında eğitimin ücretli hale getirilmesi olmuştur. Eğitimin ücretli hale getirilmesine dair kanun, toplumun farklı kademelerindeki gençlerinin çoğunluğunun üniversitelerde okuyamamasına neden olmuştur. Böylece XIX. yüzyıldaki bu gibi sosyo-ekonomik sorunlar, halkçılık fikirlerinin ana motivasyon kaynağı haline gelmiştir (Rudnitskaya, 1992: 19).

Görüldüğü üzere Rus Halkçılık düşüncesinin ana teması, eşitsizliğin ortadan kaldırılmasını ana ilke edinen sosyalist ilkeler temelinde toplumu tamamen değiştirmek olmuştur. Bu ana hedefe ulaşmak konusunda ise iki farklı görüş dile getirilmektedir. Bunlardan birisi, liberal (ılımlı/reformist) diğeri ise daha radikal ya da (anarşist) yoldur. Ancak her iki görüşün de nihai hedefi daha önce de belirtildiği üzere “komünal sosyalizm”dir (Milovanov, 2018: 37). Bu ortak nihai hedefin ötesinde halkçılık hareketinin şu ana parametreleri bulunmaktadır:

aşırı sol politikacı ve Rusya`daki monarşist sistemi eleştiren bir kişilik olarak bilinmektedir. Bakınız.: Rogov, (2012).

4 **Nikolay Gavriloviç Çernişevskiy** – edebiyat eleştirmeni, devrimci demokrat, ütopyik sosyalizm teorisyeni ve yazar kimliği ile tanınmaktadır. Çernişevski`nin yazıları, Vladimir Lenin, Emma Goldman ve diğer bazı devrimci ve sosyalistlerin görüşlerini önemli ölçüde etkilemeyi başarmıştır. Bakınız.: Nikultseva, (2003).

- Rusya kendi yolunu izlemelidir.
- Kapitalizm, Rusya'nın gelişimine yabancıdır ve engeldir.
- Rus toplumu, otokrazi için sosyal bir temel içermemektedir.
- Rusya kapitalizm dönemini yaşamadan sosyalizme geçecektir.
- Yeni sosyalist toplum, aileye değil topluma dayalı olacaktır.
- Köylülere profesyonel devrimciler önderlik etmelidir.
- Köylüler, sosyalist fikirler konusunda çoktan olgunlaşmış durumdadır.
- Yalnızca devrim toplumsal fikirleri gerçekleştirmeye muktedirdir (Matyukhin, 2009: 8).

Sosyalist bir düzene propaganda aracılığıyla ulaşmayı, bir anlamda ılımlı ya da Vladimir İlyiç Lenin'in⁵ (1870-1924) ifadesiyle "liberal" siyaset ile (Volk, 1966: 66) hedefleyen görüşler Petro Lavroviç Lavrov⁶ (1823-1900) ve Nikolay Konstantinoviç Mihaylovskiy⁷ (1842-1904) tarafından ileri sürülmüştür. Onların ileri sürmüş oldukları fikre göre, sosyalist bir topluma ulaşmak için Marks'ın *Komunist Manifesto*'da dile getirdiği, şiddete dayalı bir devrim kabul edilemez niteliktedir. Onlara göre, aydınların sürekli propaganda çalışmasıyla bir toplumsal devrimin hazırlanması gerekmektedir (Volk, 1966: 66).

Halkçılık düşüncesini dile getiren bu ılımlı taraftarlar, halkı aydınlatma yoluyla devrime ulaşılacağı düşüncesini savunarak, 1860'ların sonunda, Rusya'nın birçok şehrinde kendi örgütlerini kurmayı başarmışlardır. Bu organizasyonlardan en büyük olanı, 1861'de St. Petersburg'da ortaya çıkan "Zemlya i Volya" (Toprak ve Özgürlük) örgütüdür (Mokshin, 2010:

5 **Vladimir İlyiç Lenin** – doğumdaki soyadı Ulyanov olmuştur. Lenin ise sadece bir takma addir. Gizlilik amacıyla Lenin gibi birçok takma ad kullanmış olan Ulyanov, genel olarak bu takma adını kullanmış ve bu takma ad ile de ünlenmiştir. Bakınız.: Volper, (1965: 42). Lenin, Rus devrimci, Marksizm teorisini, Sovyet politikacı ve devlet adamı, Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin (Bolşevikler) kurucusu, Rusya'da 1917 Ekim Devrimi'nin ana organizatörü ve lideri olmuştur. Dünya tarihindeki ilk sosyalist devletin yaratıcısı olmakla birlikte aynı zamanda Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin kurucusudur. Bakınız.: Danilov, (2007).

6 **Petro Lavroviç Lavrov** – Rus sosyolog, filozof, devrimci, tarihçi ve yazar olan Lavrov, Halkçılık fikir akımının ideologlarından birisi olarak tanınmaktadır. Bakınız.: Semenova, (2014).

7 **Nikolay Konstantinoviç Mihaylovskiy** – Rus yazar, sosyolog ve edebiyat eleştirmeni olan Mihaylovskiy, aynı zamanda halkçılık fikir akımının teorisini olarak bilinmektedir. Bakınız.: Suslov, (2018).

107). Böylelikle ilk “Halka Gitme”⁸ yani halkın içine nüfuz etme de bu sırada gerçekleşmiştir. Bu şekilde insanlarla kişisel olarak iletişim kurmaya çalışarak propaganda yapılmaktadır. Örgütün genç üyeleri uzak köylere giderek burada öğretmen, sağlık görevlisi, işçi gibi halkla doğrudan temas kuracakları görevleri yapmaya çalışmışlar ve böylece köylüler arasında propagandaya girişmişlerdir (Mokshin, 2015: 101). Ancak bu çalışma başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bu başarısızlığın nedeni, köylülerin yabancılarla konuşmaya pek hevesli olmaması ve propogandacıların fikirlerini anlamakta zorlanmalarıdır (Matyukhin, 2009: 5). Propagandacı olarak aydınların halk tabakası ile aralarındaki bu dilsel uyumsuzluk ne kadar farklı kültür dünyasına sahip olduklarının işareti olarak okunabilir. Halkçı devrimcilerin bu gibi faaliyetlerinden haberdar olan hükümet, yaklaşık 1500 propagandacı *narodnik*⁹ tutuklayarak, hükümet karşıtı kampanya yürütmekten mahkumiyetlerine karar verir (Mokshin, 2010: 136). “Zemlya i Volya” (Toprak ve Özgürlük) örgütünün çalışmalarındaki başarısızlık ve devletin baskısı nedeniyle teşkilat içerisinde bir takım fikir ayrılıkları ortaya çıkmaya başlar ve bundan dolayı örgüt 1864’te kendiliğinden dağılmaya doğru yüz tutar. Kısa bir zaman sonra ise “Zemlya i Volya” örgütünün faaliyetleri tamamen durdurulur.

Faaliyetleri durdurulsa da, 1876’da “Zemlya i Volya” örgütü ikinci kez kurularak Rusya’nın birçok kentinde faaliyete başlayacaktır. Ancak yeniden kurulmuş olan örgüt, daha önce savunduğu yöntemini değiştirerek şiddete yönelir. Kolluk kuvvetlerine karşı çok sayıda suikast girişiminde bulunarak (Mankov, 2018: 91) terör ve şiddet eylemlerini meşru mücadele aracı olarak görür. Şiddeti meşrulaştıran bu görüş, örgütün tüm mensupları tarafından desteklenmeyince, ikinci kez kurulmuş olan “Zemlya i Volya” örgütünde 1879’da keskin bir bölünme meydana gelir. Terör karşıtı olan üyeler “Çyorniy Peredel” (Siyah Yeniden Yapım) örgütünü kurdular; terör yanlıları ise “Narodnaya Volya” (Halk İradesi) örgütünde birleştiler.

8 “Halka Gitme”, “Halka Doğru Gitme” ifadesinin Ziya Gökalp’in aydın ve halk arasındaki kopukluğu ortadan kaldırmak için dile getirdiği “Halka Doğru” makalesi ve 1913-14 yıllarındaki *Halka Doğru* dergisinin başlığına ne kadar benzediği dikkat çekicidir.

9 *Narodnik* – halkçılık hareketinin üyelerine verilen isimdir.

Terör eylemleri taraftarlarının ana amaçları muhalif oldukları İmparator II. Aleksandr'a karşı suikast girişimi olmuştur (Zverev, 2017).

1879'dan 1 Mart 1881'e kadar olan dönemde "Narodnaya Volya" üyeleri, Rusya imparatoruna karşı beş kez başarısız suikast girişiminde bulundular, ancak sonunda hedeflerine ulaştılar, İmparator II. Aleksandr öldürüldü ve onun yerine oğlu III. Aleksandr tahta çıktı (Ivanov, 2018). Saltanatının başlangıcında Çar III. Aleksandr, Halkçılara karşı ani ve sert politikalar uygulamakta tereddüt etmiştir. Ancak ilerleyen zamanlarda suikast girişiminin liderleri tutuklanarak idam edilmişlerdir. Örgüt üyelerine karşı yürütülmekte olan takip ve baskılar Halkçılarının güçlerini zayıflattı ve böylelikle onlar artık devlet için ciddi bir tehdit oluşturmamaya başladılar (Rudnitskaya, 1992: 72).

1.1.İkinci Yol

Halkçılarının devrime ulaşma yolunun diğer türlü savunucuları ise başından itibaren daha radikal veya anarşist öneriler ileri sürmeleri ile bilinmişlerdir. Üstelik, devrim sonrası devleti inkar ederek, onun yerine özerklik ilkesine dayalı toplumlar (küçük komünal bölgeler) kurmayı amaçlamışlardır (Vyazinkin, 2020: 190). Bu fikrin ana lideri ve ideoloğu Mihail Aleksandroviç Bakunin¹⁰ (1814-1876) olmaktadır. Bakunin, devletin adaletsizliğin ve haksız güç yoğunlaşmasının taşıyıcısı olduğuna inanıyordu. Bu bağlamda insan doğasının, eğitim ve toplum tarafından dayatılan kısıtlamalardan bağımsızlaşması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Özellikle de Rus halkını ve Slavları "doğuştan" bir sosyalist olarak kabul ederek, bu halk kitlelerinin özel mülkiyete, devlete ve kiliseye karşı derhal isyan çıkarmaları gerektiğini savunmuştur (Teslya, 2015: 149). Dolayısıyla Bakunin gibi bu eğilimin temsilcileri, büyük bir devrimci patlamanın gerçekleşmesi için bir dizi sürekli isyan ve ayaklanmanın gerekliliğine inanmaktadırlar.

10 **Mihail Aleksandroviç Bakunin** – kadim Bakunin`ler ailesine mensup olmanın yanı sıra devrimci düşünür ve anarşizmin, halkçılığın teorisyenlerinden birisi olarak bilinmektedir. Bakun`ini diğer anarşistler ayıran özellik, onun özgürlük anlayışının bireyin öznelliğinde değil, toplumun bütününde araması olmuştur. Bunun için ise öncelik olarak toplumun eşit haklara (özellikle ekonomik) sahip olmasının gerekliliğini vurgulamıştır. Bu bağlamda Bakunin, XIX. yüzyılın ilk yarısında siyaset felsefesi açısından özgünlüğe sahiptir. Bakınız.: Tok & Koçal, (2020).

Halkçılık ana fikrinin radikal yönlü diğer bir eğilimi ise sosyal-devrimci (sotsial-revolyuetsionnım) ya da komplocu olarak isimlendirilmektedir. Bu düşüncenin ideologları, yalnızca güç sahibi kişilerin iktidarı darbe ile devirerek insanlara aydınlanma, eşitlik ve kardeşlik getirebileceğine inanıyordu. Onlara göre eğitim için zaman harcamaya gerek olmayıp, devrimcilerin örgüt oluşturup iktidarı ele geçirmeleri gerekmektedir. Bu yüzden hareketin öncü lideri Petro Nikitiç Tkaçev¹¹ (1844-1886), ordu içerisinde devrimci fikirlerin propogandasını yapmaktadır. Devrimin, inkılapçı bir azınlığın güçleri tarafından yapılacak bir hükümet darbesiyle başlaması gerektiğini ve iktidarı ele geçirdikten sonra toplumun sosyalist fikirler çerçevesinde yeniden kurulması gerektiğini savunmuştur. Devamında ise Tkaçev`in devrim tasavvurunda, ülkeyi büyük bir komün haline getirebilecek geçici güçlü bir devletin varlığı yer almaktadır (Vyazinkin, 2020: 191). Bu fikirler, dönemin radikal halkçı hareketi olan “Narodnaya Volya” örgütü için motivasyon kaynağıdır. Aynı zamanda bu fikirler sosyalizme giden yolda (demokratik bir cumhuriyetin kurulması için) terör eylemleri ve hükümet yetkililerine karşı saldırı taktikleri için meşru gerekçe olarak kabul edilmiştir (Itenberg, 1981). Ancak yukarıda da belirtildiği üzere hareketin kendi içerisinde parçalanarak kriminal şekle bürünmesi ve Çar III. Aleksandr tahta çıktıktan sonra halkçılara karşı olan sert tutumu, 1890`lı yıllarda teşkilatın siyaset dışına itilerek yok olmasına sebep olmuştur.

Buna rağmen Rusya`nın çeşitli bölgelerinde ve özellikle de devletin sıkı takibine maruz kalan radikal halkçılar, otokrasiye karşı siyasi mücadelede hükümet karşıtı güçleri birleştirme kararı aldılar. Bunun için ise özellikle Rusya`da yasadışı olarak basılan kitap, dergi, bildiri vb. gibi amaca uygun mesaj verecek dokümanların dağıtılmasını hedeflediler. Ancak zamanla Rusya`da Marksist ideolojinin yaygınlaşması ile radikal halkçı örgütler, hakim konumlarını kaybetmeye başlayınca, sınıf mücadelesinin değişen koşullarında seleflerinin hatalarını ve yanlışlarını tekrar etmemek adına ‘marksizmin demokratik geleneklerini’ benimsemeye çalıştılar (Itenberg, 1981). Böylelikle Halkçı hareket Marksizmin içerisine dahil olmaya başladı.

11 **Petro Nikitiç Tkaçev** – Rus edebiyat eleştirmeni ve yayıncısı. Halkçılık hareketi içerisinde Jakoben akımın ideoloğu olmuştur. Bakınız.: Khudoleyev, (2013).

Halkçı hareketin fikir öncülerinden olan Lavrov, Bakunin, Herzen vb. gibi düşünürler 1840-1850`li yıllarda Marks ile bizzat tanışıyor olmalarına rağmen onun düşüncelerini Rusya için geçerli olmayan bir “Batılı” öğreti olarak görmekteydiler. Ancak söz konusu kişilerin kendilerinin bile haberi olmadan Marksizm`in etkisini yaşadıkları ve hatta onun bazı görüşlerini ödünç aldıkları görülür. Özellikle de 1860-1870`li yıllarda Karl Marks (1818-1883) ve Friedrich Engels`in (1820-1895) Rusça eserlerinin ilk dağıtılmaya başlanmasından sonra Marks, Rusya`nın entelektüel çevrelerinde en ünlü ve popüler siyasi yazar haline gelmeye başladı (Matyukhin, 2009: 13).

Üstelik ilerleyen zaman içerisinde Marksizmin Rusya`da aktif olarak yayılması, “Zemlya i Volya” ve “Çerniy Peredel” halkçı örgütlerinin eski lideri Georgiy Valentinoviç Plehanov (1856-1918) marifetiyle başlamıştır. Plehanov`a göre, halkçılık projesinin ana dezavantajı, toplumsal düzenin sosyal gelişim sürecinin, hedefe yönelik olması değil belirli bir entelijensiya kesimi için arzu edilirliliği bağlamında değerlendirilmesiydi. Neticede ise modern toplumun temellerini korurken köylülüğün konumunu da “iyileştirmek” için tasarlanmış halkçılık hareketi üzerinde yeniden düşünölmeye başlandı. Bunun sonucunda ise halkçılık hareketinin ön savları çürütölmeye başlanarak Rusya`daki öncü (avangard) entelijensiya, şiddete dayalı bir devrimle rejimi kökten değiştirmeyi hedefleyen Marksizme hızlı bir şekilde geçiş yapmaya koyulmuştur (Khoros, 1981). Artık Rusya`da bu dönemde yeni bir vücut bulmuş olan devrimci hareket tarafından, K. Marks ve F. Engels`in fikirleri daha yakından incelenmiş ve bu fikirler çerçevesinde yeni devrim hareketleri formöle edilmeye başlanmıştır.

Rusya`daki devrimci hareket fikirlerinin Marksizmle bütünleşmesinde Plehanov ile birlikte Lenin`in de büyük katkısı bulunmaktadır. Hatta Lenin`e göre bir zamanlar ilerici bir sosyal ve politik fenomen olan halkçılık hareketi, 1890`lara gelince gerici bir teori haline gelmiş, bilim karşıtı doğasının bulunmasıyla birlikte artık zamanla devrimci geleneklerini de kaybetmiş olarak değerlendirilmektedir (Itenberg, 1981). Böylelikle halkçılık hareketinin ideolojik yıkımı tamamlanmış ve Rus devrimci hareketi

içinde Marksizm başat bir ideoloji haline gelmiştir. Marksizmin bu etkisi toplumsal değişimi Batılı sanayi toplumları üzerinden okuması açısından bir eksiklik olarak görülebilir ancak görülecektir ki Lenin Marks'ın yazdıklarını ve onun devrim teorisini Rusya gibi yarı gelişmiş topluma uyarlamaya çalışacaktır. Lenin için temel referans noktası esas olarak Marksizmin yöntemi olacaktır. Bu yöntem bir yandan diyalektiği içinde barındırırken diğer yandan toplumsal gelişmeyi tarihsel materyalizm eksenini üzerinden okumaktadır.

Buraya kadar Rusya'da Halkçılık hareketinin seyri, aktörleri ve görüşleri analitmiştir. Makalenin içeriğine uygun olarak bundan sonraki bölümde de Atatürk'ün Halkçılık ilkesi üzerinde durulacaktır.

2. Atatürk'ün Halkçılık İlkesi

Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti Devletini kurduktan sonra bu devletin hedefinin çağdaş Batılı devletler gibi olmak ve devletin yönünün de Batı medeniyeti olmasını arzu ediyor ve bunun için de çalışıyordu. Bu çerçevede devlete yön veren altı temel ilkenin üzerine vurgu yapmıştır. Bu ilkeler şunlardır: Cumhuriyetçilik, milliyetçilik, halkçılık, devletçilik, laiklik ve inkılapçılık. Cumhuriyetin tek ve temel partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi'nin ana ilkeleri olarak da anılan bu ilkeler modern Türk devletinin yaslanacağı ana düşünce ilkeleri olarak da görülebilir. Çünkü söz konusu bu altı ilke, 1937 tarihinde Türkiye'nin Anayasası'na girmiştir. Bu makale kapsamında esas olarak halkçılık ilkesi üzerinde durulacaktır.

Türkçeye Arapçadan geçmiş olan "halk" kelimesinin İngilizcedeki karşılığı "the people", Rusçadaki karşılığı ise "narod" olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak Türkçedeki halkçılık kelimesi İngilizceye veya Rusçaya çevirildiği zaman "popülizm"¹² olarak çevrilmektedir. Çeviri farklılığından

12 **Popülizm** - Popülizm gündelik siyaset ve toplumda önemli yer edinen politik bir enstrümandır. Popülizmin tarihi daha eskiye gitse de özellikle XXI. yüzyılın siyasal analizlerinin en popüler kavramı olmuştur. Fakat bu kadar çok başvurulan kavram olmasına karşın teori eksikliği nedeniyle olgusal olarak değerlendirilmesinde ortak bir kavram çerçevesinden hareket edilememektedir. Tarihsel olarak son 150 yılda popülizm üç farklı şekilde karşımıza çıkıyor. İlk olarak XIX. yüzyılın sonlarında ortaya çıkan "tarımsal

kaynaklanan bu durumda söz konusu kavram, günümüz itibarı ile tamamen farklı bir anlam ifade etmektedir. Dolayısıyla Halkçılık, farklı tarihsel süreçlere sahip ülkelere göre farklı felsefi anlamlar ifade edebilmektedir. Türkiye`de ise Halkçılık kavramı genel olarak Gazi Mustafa Kemal Atatürk`ün (1881-1938) cumhuriyet ilkeleri arasında yer alarak anlam kazanmaktadır. Atatürk`ün halkçılık ilkesine demokrasiyle eş değer bir anlam yüklediği görülmektedir. Nitekim Afet İnan`ın Atatürk görüşlerini ifade ettiği *Medeni Bilgiler* (1931) adlı eserde (İnan 2010: 36) Atatürk, egemenlik başlığı altında, demokrasi prensibini halkçılık ile yan yana ve aynı anlamı içerecek biçimde kullanmıştır: **“Demokrasi prensibi, halkçılık: Bu prensibe nazaran, irade ve egemenlik, milletin tümüne aittir ve ait olmalıdır. Demokrasi prensibi, milli egemenlik şekline dönüşmüştür.”** (İnan, 2010: 36). Anlaşılan o ki Atatürk için demokrasi ve halkçılık aynı anlama gelmekte olup, egemenliğin milletin tamamına ait olduğunu ifade eder.

Anca Atatürk`ün halkçılık ilkesi anlayışı uygulama ve yorum farklılığından dolayı farklı anlamlarda da kullanılır. Örneğin, halkçılığın temelini hak ve hukuk bilincine sahip vatandaş yetiştirilmesi (İlgazi, 2002: 8) şeklinde yorumlanması bu duruma bir örnektir. Yine milliyetçilik ve halkçılığın birbiri ile yakından ilişkili iki ilke olduğu ve birbirini tamamladığı da dile getirilir. Yalçın (vd 2004: 319)`a göre, halk henüz dayanışma duygusuna sahip olmayan bir topluluğu ifade eder, halkın bilinçlenmesiyle millet ortaya çıkar. Öyleyse ikisi arasında sıkı bir ilişki söz konusudur: **“Halkçılık, milliyetçilik ilkesinin bir sonucudur. Gerçek anlamda milliyetçilik, halkçılığa dayanır, halkçı bir özellik taşır** (Yalçın, vd., 2004: 319).

“Halk” sözcüğünün Türk Milletini ifade ettiği anlam ilk kez Ziya Gökalp (1876-1924) tarafından dile getirilmiştir (Özdemir, 2012: 307). Atatürk`e göre; Türkiye`de yerleşmiş, dili, soyu, dini ve felsefi inancı ne

popülizm”, ardından XX. yüzyılın ortalarında Latin Amerika`da “sosyo-ekonomik popülizm” ve son olarak, XX. yüzyılın ikinci çeyreğinde Hitler, Franco ve Mussolini gibi diktatörlerin iktidara gelmelerini sağlamış, siyasi söylemi şekillendiren “yabancı düşmanı popülizm” olarak karşımıza çıkmaktadır. Bakınız.: Muller, (2018).

olursa olsun bu topraklarda yaşama arzusunda olan herkes Türk halkını oluşturur. Belirtildiği üzere halkçılık ilkesinin amacı halkı, belirli hedeflere yönlendirerek onun bilinçli vatandaş olmasını sağlamaktır. Böylelikle bu durumun devamında ise millet ortaya çıkmaktadır.

Atatürk ilkeleri temelde modern bir devlet oluşturma iddiasıyla ortaya çıktığı için her bir ilke bu modern perspektifi yakalayan çeşitli parçalar olarak görülmelidir. Öyleyse bu parçaların da kendi içlerinde birbiriyle ilintili ve birbirini tamamlayan parçalar olduğunu düşünmek de mümkündür. Bu bağlamda halkçılık ilkesi, iktidarın temeli ve egemenliğin kaynağının halk olduğunu işaret ettiği için, hanedanlığın yönetimine son vererek halkın yönetimde belirleyici güç olduğu iddiasıyla ortaya çıkan cumhuriyetçilik ilkesiyle yakından bağlantılıdır. Durum böyleyken halkçılık ilkesinin yönetim, ekonomi, siyaset, devlet ve toplumla ilgili düzenlemelerin, bireyler arasında fark ve ayrılık gözetmeksizin tüm vatandaşlara eşit şekilde götürülmesi olduğunu anlamak mümkündür (Emiroğlu, 2004: 118). Halkçılık aynı zamanda Cumhuriyetçilik ilkesinin öngördüğü demokratik, özgürlükçü, çoğulcu yönetimin yasalardaki bir hak olmaktan çıkarılıp işlevliğe kavuşturulmasını, yönetimde, siyasette, kalkınmada, gelir dağılımında devlet ve millet imkanlarının kullanılmasında halk yararının gözetilmesini amaçlamaktadır (Bulut, 2023). Dolayısıyla Halkçılık ilkesi ana hatlarıyla, halkın yönetimi, eşitlik, sınıfsızlık, gibi üç temelden oluşan, halktan güç alarak halka hizmet etmeyi, halkı maddi ve manevi özgürlüğe kavuşturmayı amaçlamaktadır. Bu anlamda halka dayanan bir devlet kurmayı ideal edinen Atatürk tebaa-devlet anlayışını millet-devlet bilinci ile değiştirmiştir. Çünkü cumhuriyetin kurucuları, halkı iktidarın ve hakimiyetin gerçek sahibi olarak görmüştür. Ferdi, ailevi ve sınıfsal imtiyazlara karşı olan Atatürk, Milli Mücadelenin başından beri halkçılığı savunmuştur. Dolayısıyla milli, bağımsız Türk devleti demokratik kimliğini halka ve halk iradesine dayanmasından almıştır. Böylelikle özgürlük de, halkçılık ilkesinde somut bir anlam kazanmıştır (Kayıran & Metintaş, 2018: 3). Her ne kadar Milli Mücaddele yıllarında ve erken cumhuriyet döneminde özellikle birinci meclis döneminde (1920-1923) demokrasinin çok güzel örnekleri verilmiş olsa da 1924 yılında Terakki Perver Cumhuriyet fırkası ve 1930 yılın-

da Serbest Cumhuriyet Fırkası denemeleri ile demokrasiye geçiş denemeleri başarısız olmuş ve 1930-1945 yılları arasında Türkiye otoriter bir tek parti yönetimi ile demokrasi tehir etmek durumunda kalmıştır.

Milli Mücadele döneminde (1919-1923) gelişmekte olan halkçılık kavramı, esasında Bolşevizm rüzgarının etkisiyle farklı bir zemine oturmuştur. Mustafa Kemal Paşa, Batı emperyalizmine karşı Sovyet Rusya ile ittifak yapmasına rağmen komünizmi bir tehdit olarak değerlendirmiştir (Uca, 2000: 333). Bu bağlamda 14 Ağustos 1920 tarihli konuşmasında açık bir şekilde “Bolşevik prensiplerin” benimsenmediğini vurgularken **“..esas itibarıyla tetkik olunursa bizim nokta-i nazarımız –ki halkçılıktır. Kuvvetin kudretin hakimiyetin idarenin doğrudan halka verilmesidir...”** sözleriyle esas görüşlerini ortaya koymaktadır (Emiroğlu, 2004: 117). Zamanla halk ve halkçılık kavramları siyasi söylemde giderek önemli bir yer tutmaya başladığı için günümüz kaynaklarında ismi “Halkçılık Beyannamesi” olarak geçen TBMM beyannamesi 18 Kasım 1920 senesinde ilan edilmiştir (Bulut, 2023). Bu beyannamede açık şekilde halkın içinde bulunduğu sefaletin sebeplerini ortadan kaldırarak refahı sağlamak, toprak, eğitim, adalet, iktisat vakıf vb. kurumları halkın ihtiyacına göre yeniden düzenlemek ve bunun için gerekli sosyal ve siyasi prensipleri milletin ruhundan alarak uygulamaya koymak gibi hedefler belirtilmiştir (Şahinkaya, 2019: 183).

Buraya kadar özetlenenlerden hareketle Halkçılık ilkesine bir kaç anlam verildiği görülür. Bunlardan ilki, Afet İnan'ın eserinde Demorkasi ve Halkçılığın aynı anlamda kullanılmasında ortaya çıkmaktadır. Burada Atatürk'ün Halkçılık kelimesine doğrudan demokrasi anlamını yüklediği görülmektedir. Yönetimde halkın söz sahibi olması ve hanedanlığın (monarşinin) sona erdirilmesi anlamında Halkçılık Cumhuriyetçilik ilkesi ile de yakınlaşmakta ve örtüşmektedir. Atatürk'ün Halkçılık ilkesinin bir diğer anlamı Sovyet Rusya'dan farklı bir Halkçılık ilkesinin dile getirilmesidir. Buradaki fark ise, sınıf çatışmasının ya da Marksizmin sürekli dillendirdiği ve ana hareket kaynağı olan sınıf mücadelesinin reddedilmesidir. Bu red aynı zamanda Atatürk'ün Sovyet yönetimine karşı çok sempatiyle bakma-

diği anlamına gelir. Bu reddediş, yeni kurulan cumhuriyetin ana yönetim ilkesinin komunizme sempati duymadığını gösterir. Zaten yeni kurulan cumhuriyette sınıflardan söz etmek daha doğrusu devrimci sınıflardan söz etmek de pek mümkün değildir. Bu nedenle sosyalizmin ya da Marksizmin aydınlarda sempati kazanması da çok mümkün değildir.

Milli Mücadele sonrasında “Halk Fırkası”nın kuruluşu (9 Eylül 1923) ile birlikte Halkçılık hareketi siyasi bir hareket halini almıştır. Atatürk’e göre *“Milleti temsil ve idare eden, Büyük Millet Meclisinin ve hükümetin isnat ettiği fırka da, bir esasi prensip dahilinde, tefriksiz bütün Türkiye halkına şamil, milletin umumi menfaatiyle alakadar, Cumhuriyet Halk Fırkası”*dır. Halk Fırkası’nın 11 Aralık 1923 tarihli toplantısında kabul edilen Nizamnamesinin 2. maddesi ise, halk ve halkçılığı şu şekilde tanımlamıştır: *“Halk Fırkası nazarında halk mefhumu; herhangi sınıfa münhasır değildir. Hiçbir imtiyaz iddiasında bulunmayan ve umumiyetle, kanun nazarında mutlak bir müsavat kabul eden, bütün fertler halktandır.* Halkçılık da şu sözlerle ifade edilmiştir: *“Halkçılar, hiçbir ailenin, hiçbir sınıfın, hiçbir cemaatin, hiçbir ferdin imtiyazlarını kabul etmeyen ve kanunları vaz etmekteki mutlak hürriyet ve istiklali tanıyan fertlerdir”* (Bulut, 2023). Atatürk’ün farklı zamanlarda yaptığı açıklamalar, kendi halkçılık anlayışı ile Marksist ya da diğer sol versiyonlar arasındaki farkı göstermektedir. Nitekim 2 Kasım 1922 tarihinde Le Petit Parisien Muhabirine verdiği bir demeçte (Parisien, 1922) durumu şöyle ifade etmektedir: *“Şurası unutulmamalı ki, bu yönetim tarzı, bir bolşevik sistemi değildir. Çünkü, biz ne Bolşevikiz, ne de Komünist; ne biri, ne diğeri olamayız. Çünkü, biz ulusalcı ve dinimize saygılıyız. Özetle, bizim hükümet şeklimiz, tam bir demokrat hükümettir. Ve dilimizde bu hükümet, “halk hükümeti” diye anılır.”*

Atatürkçü halkçılık anlayışı, toplumun tüm kesimlerini ekonomik bakımdan refaha ulaştırmayı hedeflemektedir. Atatürk demokrasiye ters düşen bütün siyasi akımları eleştirmiş ve Türkiye için uygun olmadığı sonucuna varmıştır (Emiroğlu, 2004: 117). Atatürkçü düşünce sistemi içinde demokrasi ile eş anlamlı olarak kullanılan halkçılık ile milli egemenlik

arasında çok yakın bir ilişki olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü Atatürk'ün “halkçılık” ilkesi ile dile getirdiği milli hakimiyete bağlılığı Türk milletine duyduğu sevgi, saygı ve inanç hissine dayanmaktadır (Bulut, 2023).

Halkçılık sadece sınıf mücadelesine karşı çıkmanın bir ilkesi olarak görülmekle kalmaz aynı zamanda halkın arasında bu tür bir sınıf mücadelesinin ortaya çıkmasına meydan verecek hiç bir imtiyaza da fırsat verilmeyeceğinin altı çizilir. Yukarıdaki bölümde dile getirilen, **“Halkçılar, hiçbir ailenin, hiçbir sınıfın, hiçbir cemaatin, hiçbir ferdin imtiyazlarını kabul etmeyen fertlerdir”** ifadesi bu anlamda Türkiye’de sınıfların olmadığını dile getiren bir varsayım olarak Marksizmin ana iddialarını da temelsiz bırakır.

Halkçılık ilkesinin uygulamadaki bir diğer göstergesi, halkın okuması için “Halk Mecmuası” gibi dergilerin yayımlanmasıdır. Toplumun büyük bir kısmını oluşturan köylünün eğitilmesine yönelik Halkevleri'nin açılması da halkçılık düşüncesinden doğmuş önemli uygulamalardır (Özdemir, 2012: 308). Halkevleri'nin açılması (1932) gerçekte 1931 tarihinde kapatılan Türk Ocakları'nın boşluğunu doldurmaktır. Halkevlerine yüklenen misyon Türk inkılabını her kesime aktarmak ve benimsetmektir. Buradan yola çıkarak Atatürk'ün yapmış olduğu devrimlerin hepsinin halkçılık idealinin doğal bir sonucu ve halka dönük olduğunu söylemek mümkündür. **“Bizim hükümetimiz, ulusal egemenliği, ulusal iradeyi gerçekleştiren Halk Hükümeti'dir. Halkçılık sosyal düzenini çalışma esasına dayatmak isteyen sosyal bir meslektir. Arkaküstü yatmak ve çalışmadan yaşamak isteyenlerin sosyal topluluğumuz içerisinde yeri yoktur”** diyen Atatürk'e göre halkçılık en doğru ifadesini demokrasi ile bulmaktadır (Bulut, 2023).

Sonuç

Rus halkçılık hareketi ile Atatürk ilkelerinden birisi olan ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşunda temel öneme sahip görüldüğü için

Cumhuriyet Halk Fırkası (Partisi) tarafından 1937 tarihine Anayasaya eklenen halkçılık olgusu bu çalışmanın temel inceleme konusunu oluşturmaktadır. Çalışmanın başlangıcında da belirtildiği üzere halkçılık hareketi, ortaya çıkmış olduğu dönemde Rusya'daki ana akım düşünce yapısının dışında kalmasına rağmen varlığını sürdürmeyi başarmış ve hatta gerçekleşecek olan Bolşevik Devrimi için büyük bir entelektüel ve pratik rezerv imkanı sağlayarak devrime katkıda bulunmuştur. Toplumsal, ekonomik ve siyasi değişimle birlikte ortaya çıkan tarihsel süreç doğal olarak insanların hangi konuda ve nasıl düşüneceklerini etkileyeceği gibi bu dönemde de fikir akımları içerisinde bölünmeler gerçekleşmiştir. Ancak tüm bu düşünsel bölünmelere rağmen ortak amaç olan adil bir siyasi, sosyal ve ekonomik sistemi inşa etmek isteği değişime uğramamıştır. Rus Halkçılık hareketinin felsefi temeli ve ana fikri, adil bir sosyal düzen kurmak ve bunun için de bu ideallerinin taşıyıcıları olarak "halka karşı görev"lerini yerine getirmektir. Burada farklılık sadece zamanla hedefe ulaşım sürecindeki strateji farklılıklarında kendini göstermiştir.

Adil bir sosyo-ekonomik düzen inşa etme konusunda ortaya çıkan yaklaşım tarzlarının farklılığı sebebi ile, XIX. yüzyılın sonlarına doğru Marksist sosyalizmin giderek daha fazla itibar ve taraftar kazanmasıyla birlikte halkçılık hareketi tamamen saf dışı kalarak yerini o dönemde bir hayli yaygın olan ve itibar görmekte olan Marksizme bırakmıştır. Ancak şunu belirtmek gerekmektedir ki, Çarlık Rusya'sının sosyal hayatını ciddi bir şekilde etkilemiş olan Halkçılık hareketi, Rusya'nın sınıf mücadelesi tarihindeki yerini oldukça sağlam bir şekilde almıştır. Bu tarihi süreç esnasında çeşitli siyasi çatışma yöntemleri denenmiştir. Nihayetinde Halkçılık hareketinin uygulamaları, pratiği bir devrimci örgütün nasıl olması gerektiğini göstermiş ve daha sonra bu deneyim, yeni nesil devrimciler tarafından da benimsenmiştir.

Görüldüğü üzere Rusya İmparatorluğu'ndaki Halkçılık anlayışı doğal olarak daha ziyade sol düşünce ile bağdaşmaktadır. Siyaset biliminde elit ve halk arasındaki ayırım, halkın yöneten kesim dışında kalanları ifade etmesi gibi ayrımlar doğal olarak halkçılık kavramının kuramsal bağlamda

çatışmacı teori (conflict theory) kapsamında ele alınabileceğine dair bir alan açar. Ancak Rusya'daki Halkçılık hareketini çatışmacı teori kapsamında değerlendirmek kuramsal bir zorlama olabilir çünkü teori nihayetinde çatışmayı kurumsallaşmış bir süreç olarak görür oysa Rusya'da halkçılık olgusu oldukça geniş bir perspektifle ortaya konulmaktadır. Örneğin Plehanov Marksizmle halkçılığı harmanlarken Bakunin daha sertlik yanlısı bir halkçılık ortaya koyar. Çalışmanın diğer bölümünde ele alınan Atatürk halkçılığı, Marksist teorinin halkçılık anlayışından farklı olduğu gibi kapitalizmin de, emperyalizmin de karşısındadır. Anlaşıldığı üzere “halk” deyimini çeşitli rejimlerde farklı anlamlarda kullanılmış ve halkçılık çeşitli yorumlara tabi tutulmuştur.

Atatürk döneminde demokrasi açısından halkçılık uygulamalarını değerlendirdiğimizde öncelikle eşitlik uygulamasının ön plana çıktığı görülmektedir. Devamında ise “halk için halka rağmen” prensibi Atatürk'ün halkçılık anlayışının temel prensibini teşkil etmiştir. Teorik olarak buna benzer bir prensip, Rusya'da Ekim Devrimi ile Bolşeviklerin iktidarı ele geçirmesinden sonra hayata geçirilmeye çalışılmıştır. Burada her iki düşüncenin benzerliği söz konusu olabilmektedir. Ancak daha önce de belirtildiği gibi ister Çarlık döneminde olsun isterse de Sovyetler döneminde Marksizmle sentezlenmiş halkçılık anlayışı, komünizm üzerinden şekillenmiştir. Atatürk'ün halkçılık ilkesi yukarıda Atatürk'ün çeşitli demecleriyle örneklendirilerek açıklandığı gibi, cumhuriyetin kurulmasından günümüze kadar halen sol siyasi ideoloji ve teorilerden farklı bir şekilde demokrasi, millet egemenliği ve milliyetçiliği temsil eder bir anlama sahip görünmektedir.

Kaynakça

Bulut, Sedef. (2023), «Halkçılık İlkesi», Atatürk Ansiklopedisi: <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/halkcilik-ilkesi/?pdf=3627> (16.01.2023).

Danilov, Yevgeniy. P. (2007). Lenin: Tayny Zhizni i Smerti. Moskova: AST: Zebra E.

Emiroğlu, Gülmisal. (2004). «Atatürk'ün “Milli Hakimiyet” Anlayışının Temel Vasıfları», Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (Ahi Evran Üniv. Kırşehir Eğt. Fak. Derg.), **5**(1), s. 113-121.

İlgazi, Abdullah. (2002). «Atatürk'ün Halkçılık Anlayışının Türkiye'nin Çağdaşlaşmadaki Rolü ve Önemi», Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi **1**(8), s. 8-28.

İnan, Ayşe. A. (2010). Medeni Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün el Yazıları, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Itenberg, Boris. S. (1981). «Narodnichestvo», Bolshaya Sovetskaya Entsiklopediya: <https://www.booksite.ru/fulltext/1/001/008/080/136.htm> (19.08.2021).

Ivanov, Vladimir. (2018). «Narodnichestvo», Rossiyskoye Voenno-Istoricheskoye Obshchestvo: Istoriya RF: <https://histrf.ru/read/articles/narodnichestvo#> (06.07.2018).

Kayıran, Mehmet & Metintaş, Mustafa Y. (2018). «Cumhuriyetçilik İlkesi ve Türk Milleti İçin Önemi», Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yakın Tarih Dergisi, **1**(4), s. 1-19.

Khoros, Vladimir G. (1981), «Narodnichestvo», Bolshaya Sovetskaya Entsiklopediya: <https://www.booksite.ru/fulltext/1/001/008/080/136.htm> (18.09.2021).

Khudoleyev, Aleksey N. (2013). «P. N. Tkachov o Konsolidatsii Revolyutsionnykh Sil», Vestnik Surgutskogo Gosudarstvennogo Pedagogicheskogo Universiteta, **1**(1), s. 90-93.

Kidyarov, Aleksey Y. (2017). «Fevralskaya Revolyutsiya 1917 g. i Obshchestvennyye Nastroyeniya», Vestnik Kurganskogo Gosudarstvennogo Universiteta, 1(4), s. 278-281.

Mankov, Andrey V. (2018). «Terrorizm v Rossii: Istoricheskiye Aspekty (Vtoraya Polovina XIX – Nachalo XX veka)», Vestnik Chuvashskogo Universiteta Istoricheskiye Nauki i Arkheologiya 1(4), s. 84-100.

Matyukhin, Aleksandr V. (2009). «Obshchestvennaya Mysl Rossii XIX - Nachala XX Veka», Sotsialno-Gumanitarnyye Znaniya. Nauchnyy Zhurnal na Temu: Sotsialnyye Nauki, Gumanitarnyye Nauki, 2(2), s. 1-20.

Milovanov, Konstantin Y. (2018). «Prosvetitel'skaya Ideologiya Russkogo Narodnichestva», Otechestvennaya i Zarubezhnaya Pedagogika, 2(4), s. 37-47.

Mokshin, Gennady N. (2010). Evolyutsiya Ideologii Legalnogo Narodnichestva v Posledney Treti XIX – Nachale XX vv., Voronezh: Nauchnaya Kniga.

Mokshin, Gennady N. (2015). B. P. Baluyeva Kak Issledovat Pravo-go Narodnichestvo, Voronezh: Vestnik Voronezhskogo Gosudarstvennogo Universiteta.

Muller, Jan-Werner (2018). Popülizm Nedir?, Çev. Onur Yıldız, İstanbul: İletişim Yayınları.

Mustafalı, Abdulvahab. (2022). Rus Milliyetçiliği Tarihsel Süreç ve Putin, Ankara: Polietika Yayınları.

Nikultseva, Viktoriya V. (2003). «Chernyshevskiy, Nikolay Gavrilovich (1828-1889)», Literaturnaya Entsiklopediya Russkogo Zarubezhya (1918-1940), 4(3), s. 259-268.

Özdemir, Orhan. (2012). «Tanzimat'tan Günümüze Halk Sözcüğünün Anlamsal İçeriğindeki Değişikliklerin Dil Kültür İlişkisi Açısından İncelenmesi», Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21(2), s. 301-314.

Ozhegov, Sergey I., & Shvedova, Nataliya Y. (2016). *Tolkovyy Slovar Russkogo Yazyka*, Moskova: OOO «A Temp».

Parisien, Le Petit. (1922). «Atatürk'ün Halkçılık İlkesi ile ilgili Sözleri», *Atatürk İnkılapları* : <https://www.aturkinkilaplari.com/ao/77/ata-turk-un-halkcilik-ilkesi-ile-ilmgili-sozleri.html> (15.05.2023).

Rogov, Igor M. (2012). «Aleksandr Ivanovich Gertsen. O tsennosti chelovecheskoy lichnosti i individual'noy svobody (k 200-letiyu so dnya rozhdeniya)», *St. Petersburg State Polytechnical University Journal. Humanities and Social Sciences*, 4(160), s. 11-14.

Rudnitskaya, Yevgeniya L. (1992). *Russkiy Blankizm: Petr Tkachev*, Moskova: Nauka.

Şahinkaya, Serdar. (2019). «Mustafa Kemal Paşa'nın Halkçılık Programı (13 Eylül 1920)», *Memleket Siyaset Yönetim (MSY) Dergisi*, 14(32), s. 183-194.

Schmidt, Otto Y. (1939). *Bolshaya Sovetskaya Entsiklopediya*, Moskova: Ogiz RSFSR.

Semenkova, Tatyana G. (2014). «Istoricheskaya Rol P. L. Lavrova v Sozdaniye Kontseptsii Narodnikov-Propagandistov v Teorii XIX Veka «Russkiy sotsializm», *Novyy Vzglyad. Mezhdunarodnyy Nauchnyy Vestnik*, 4(6), s. 34-42.

Suslov, Aleksey Y. (2018). «K Yubileyu N. K. Mikhaylovskogo», *Inteligentsiya i Mir. Nauchnyy Zhurnal na Temu: Politologicheskiye Nauki, Istoriya i Arkheologiya, Prochiye Gumanitarnyye Nauki*, 1(1), s. 117-119.

Teslya, Andrey A. (2015). «O Ponyatii «Federalizm» v Sotsialno-Politicheskikh Teoriyakh M. A. Bakunina», *Sotsiologicheskoye Obozreniye. Nauchnyy Zhurnal na Temu: Sotsiologicheskiye Nauki*, 14(3), s. 136-152.

Tok, Nafiz, & Koçal, Ahmet V. (2020), «Anarşizm», Çaha, Ö. & Şahin, B. (Ed.), *Dünyada ve Türkiye`de Siyasal İdeolojiler*, Ankara: Orion Kitabevi: 395-449.

Uca, Alaattin. (2000). «Atatürk ve Komünizm», Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 1(15), s. 323-348.

Volk, Stepan S. (1966). Narodnaya Volya: 1879-1882, Moskova: Nauka.

Vyazinkin, Aleksey Y. (2020). «Problema Politicheskogo Osvobozhdeniya v Sotsialnoy Filosofii Russkogo Narodnichestva», Sotsialno-Gumanitarnyye Znaniya1(4), s. 186-193.

Yalçın, Semih, Duman, Selçuk, Şenel, Şennur, Özer, İsmail, Türkmen, İsmet, Kılavuz, Nuran, . . . Aydın, Ayşe. (2004). Türk İnkılap Tarihi ve Atatürk İlkeleri, Ankara: Berikan.

Zverev, Vitaly V. (2017). «Narodnichestvo», Entsiklopediya Vsemirnaya Istoriya: https://bigenc.ru/domestic_history/text/2249546 (05.02.2017).

Extended Summary

Russian populism, also known as Narodnichestvo, was first expressed by various intellectuals in the middle of the 19th century in the Russian Empire. Along with populism, there were other philosophical movements, such as Westernizers, Slavophiles, Pan-Slavism, the Black Hundreds, and others in the Russian Empire at that time. Although these philosophical movements had differences, they also had similarities with each other. The common point of these philosophical movements mentioned above is essentially nationalism ideology. However, despite being a product of this period, the Russian populism movement was positioned as the complete opposite of the nationalist ideology.

The starting point of the populist philosophical thought is based on Jean-Jacques Rousseau's (1712-1778) principle of "popular sovereignty," which is claimed to have opened the door to contemporary democracy. However, it is seen that this concept has been interpreted differently within different ideological movements and encountered contradictory ideologies. Therefore, the meaning of populism can vary according to its application within a historical context.

To understand the developing Russian Populism movement outside of the mainstream contemporary thought in Russia, it is necessary first to examine its unique character and differentiate it from the left-leaning ideology of Marxism, which was the ideology of the 1917 Russian Revolution. Examining the movement's historical changes and transformations within itself is also helpful. In this context, in the first part of the study, the Russian Populism movement is examined, and its approach is revealed. The following section discusses the practical consequences of this ideological movement and its other radical aspects under subheadings. As will be seen in this section, in Russia, the ideology and practice of populism are presented alongside radical leftism within the context of Marxism and anarchism.

In the second section, the principle of Populism, which is the other topic of the study regarding Atatürk, has been addressed. Populism, one of the

Atatürk principles that have directed the development of Turkish society and country politics since the proclamation of the Republic on October 29, 1923, is of great importance. Therefore, examining this principle in terms of historical process and application would be beneficial. After both main headings were examined this way, a general evaluation was made by comparing them in the conclusion section.

As mentioned at the beginning of the study, although the Populism movement remained outside the mainstream thought in Russia at the time of its emergence, it managed to sustain its existence. It even made significant contributions to the revolution to come. Due to the conditions that emerged within the historical process, different divisions occurred within the ideological movement. However, the common goal remained unchanged. Because the main idea of the representatives of the native intelligentsia, who constituted the philosophical basis of the Russian Populism movement, was to establish a proper social order and to fulfill their duties towards the people as carriers of these ideals. Only the strategy while reaching the goal has differed over time.

Due to differences in approaches towards this issue, the populist movement became completely marginalized by the end of the 19th century, leaving its place to Marxism which was quite widespread and influential. However, it should be noted that the Populist movement, which severely impacted social life in Tsarist Russia, has taken a solid place in the history of Russia's class struggle. During this historical process, various political conflict methods were tried. Ultimately, these practices showed what a revolutionary organization should be like, and the new generation of revolutionaries later adopted this experience.

As can be seen, the Populist approach in the Russian Empire is mostly compatible with left-wing thinking. However, Atatürk's populism, which is covered in the second part of the study, is not only different from Marxist theory's understanding of populism but is also opposed to capitalism and imperialism. As it is understood, the term "people" has been used in

various regimes with different meanings, and populism has been subjected to various interpretations.

When we evaluate the application of populism in terms of democracy during the Atatürk period, it can be seen that equality was the prominent aspect. Furthermore, “by the people, for the people” constituted the fundamental principle of Atatürk’s populism. Theoretically, a similar principle was attempted to be implemented in Russia after the Bolsheviks seized power with the October Revolution. Here, there may be a common similarity between the two ideologies. However, as previously mentioned, the populist ideology that was synthesized with Marxism, whether in the Tsarist or Soviet period, was shaped through communism. Atatürk’s populist principle still represents democracy and national sovereignty differently from the left wing, from the establishment of the republic to the present day. As a result of the research conducted, it is understood that the meaning and practice attached to the concept of populism differ between the two countries, with populism working more on the left wing in Russia and on the right wing in Türkiye.